

1987. – С. 42.

13. Кочерган М. П. Контрастивна семантика на порозі нового тисячоліття / М. П. Кочерган // Проблеми зіставної семантики : зб. наук. ст. – Вип. 5. – К. : КДЛУ, 2001. – С. 3–8.

14. Кузнецов А. М. От компонентного анализа к компонентному синтезу / Анатолий Михайлович Кузнецов. – М. : Наука, 1986. – 126 с.

15. Кузнецов А. М. Проблемы и методы лексико-семантических исследований / А. М. Кузнецов // Проблемы лингвистической семантики. – М., 1981. – С. 12–19.

16. Левицкий В. В. Семасиология / Виктор Васильевич Левицкий. – Винница : Нова книга, 2006. – 512 с.

17. Манакин В. Н. Сопоставительная лексикология / Владимир Николаевич Манакин. – К. : Знання, 2004. – 326 с.

18. Ортега-и-Гассет Х. Восстание масс / Х. Ортега-и-Гассет // Вопросы философии. – 1989. – № 3. – С. 135.

19. Прокофьева Т. А. Концепт “кризис” в современном политическом дискурсе : дис. ... канд. филол. наук : спец. 10.02.01 “Русский язык” / Татьяна Александровна Прокофьева. – СПб., 2006. – 332 с.

20. Сорокин П. А. Человек. Цивилизация. Общество / Питирим Александрович Сорокин. – М. : Политиздат, 1992. – С. 427.

21. Флиер А. Я. Массовая культура и её социальные функции / А. Я. Флиер // ОНС : Общественные науки и современность. – М., 1998. – № 6. – С. 34–39.

22. Швейцер А. Культура и этика / Альберт Швейцер. – М. : Прогресс, 1973. – С. 97.

23. Шмелева Т. В. Кризис как ключевое слово текущего момента / Т. В. Хмелева // Политическая лингвистика. – 2009. – № 28. – С. 63–67.

24. Ясперс К. Смысл и назначение истории / Карл Ясперс. – М. : Политиздат, 1991. – С. 360.

25. Binder L., Pye L. Crises and Sequences in Political Development / L. Binder, L. Pye. – Princeton, 1971. – P. 63–83.

26. Dogan M. Foreword : Political Crises / M. Dogan // International Political Science Review. – 1984. – № 3. – P. 231.

27. Словник української мови : в 11-ти т. – К. : Наукова думка, 1973. – Т. 4. – С. 343–344.

28. Oxford English Dictionary online. – Режим доступу : www.oxfordadvancedlearnersdictionary.com/

29. Longman Dictionary of Contemporary English online. – Режим доступу : www.ldoceonline.com/

30. Macmillan Dictionary and Thesaurus : Free English Dictionary Online. – Режим доступу : www.macmillandictionary.com/

31. Merriam-Webster Online. – Режим доступу : www.merriam-webster.com/

ІНВЕНТАРИЗАЦІЯ ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНОЇ ГРУПИ ІМЕННИКІВ НА ПОЗНАЧЕННЯ ЗУХВАЛОСТІ, НАХАБСТВА В СУЧАСНІЙ НІМЕЦЬКІЙ МОВІ

ЛИПКА С. І.

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

Проблема системної організації лексики набуває останнім часом все більшої актуальності. Це зумовлено як теоретичними потребами сучасної лінгвістики, так і необхідністю подальшого удосконалення теорії і практики лексикографії.

Якщо раніше в лексикографії використовувалися інтуїтивні дедуктивні синоптичні схеми, що виражали наївну картину світу (П. Роже, Р. Галліг та В. Вартбург, Ф. Дорнзайф), чи спроби її повної наукової репрезентації (Ю. М. Караулов, В. В. Морковкін), то тепер все актуальнішими стають роботи, присвячені окремим частиномовним семантичним класифікаціям, заснованим на індуктивному підході (від мовного матеріалу до його узагальнення) [5]. Об'єднання різночастиномовних класифікацій допомагає оптимально виразити номінативний простір, який позначають як “мовну картину світу” (МКС), що відповідає певній “концептуальній картині світу” (ККС). Під МКС ми розуміємо організовану сукупність понять, “які в мовній системі виражають за допомогою лексем наявні всюди взаємозв'язки та відносини між елементами дійсності і на цій основі взаємозв'язки між мовними поняттями” [1, с. 17].

Розуміння лексики як системи знайшло своє практичне втілення в дослідженні різних лексико-семантичних парадигм – синонімічних рядів, лексико-семантичних груп (ЛСГ), семантичних полів. Подальше вивчення лексики як системи вимагає детальної розробки всіх пов'язаних з цим процедурно-методичних прийомів, серед яких одним із найважливіших є вже найперший етап – виділення, тобто, інвентаризація групи [3, с. 75].

Проблеми, пов'язані з дослідженням лексико-семантичних груп, розглядалися вже багатьма лінгвістами. Це, наприклад, публікації М. Капатрука “Формалізована процедура дослідження лексики і перспективи її використання”, Р. Угринюка “Інвентаризація лексико-фразеологічної групи іменників зі значенням інтелекту в сучасній німецькій мові” [7], О. Комаріци “Інвентаризація” лексико-семантичної групи прикметників зі значенням “розсудливий” та декілька інших.

У статті ми визначили ЛСГ як семантичне об'єднання слів (парадигм) однієї частини мови [6, с. 49]. Ця стаття розглядає ЛСГ іменників сучасної німецької мови на позначення ЗУХВАЛОСТІ, НАХАБСТВА, семантична структура яких детально ще не досліджувалася. Тому новизна дослідження полягає в тому, що вперше в синхронії проводиться інвентаризація такої лексико-фразеологічної групи іменників на об'єктивних формалізованих основах.

Метою роботи є визначення складу лексико-фразеологічної групи іменників на позначення зухвалості, нахабства, за методикою, розробленою В. В. Левицьким, Л. В. Бистровою та М. Д. Капатруком [3, с. 75–78], яка широко репрезентована в публікаціях цієї школи. Методика дослідження базується на інвентаризації лексичної мікросистеми, основою якої є ступінь близькості семантичних компонентів. Для визначення ваги компонента в тлумаченні використовується формула (1), за допомогою якої можна визначити вагу компонента в кожному зі слів отриманого списку [2, с. 88].

$W=(n+1)-r/n$, (1), де W – вага компонента, n – кількість компонентів тлумачення, r – порядковий номер компонента в словниковій статті.

Вага компонента може коливатися від нуля до одиниці. Чим ближча вага компонента до одиниці, тим він тісніше семантично пов'язаний з основним значенням домінанти.

У ході роботи з метою більшої об'єктивності було використано 10 словників (п'ять синонімічних і п'ять тлумачних словників сучасної німецької мови), за

допомогою яких ми визначали середню вагу компонента за формулою:

$$W_{\text{середнє}} = (W_1 + W_2 + \dots + W_n) / n, \quad (2)$$

де $W_{\text{середнє}}$ – середня вага компонента, $W_1, 2, n$ – вага компонента в першому, другому, n – му словнику, n – кількість словників. Усі ці дані ми заносимо у таблиці (Табл. 1). Іменники на позначення ЗУХВАЛОСТІ ми поділили на дві групи – іменники, що позначають **осіб**, які своєю поведінкою виявляють зухвалість, нахабство, та іменники, що позначають зухвалу, нахабну поведінку.

Таким чином, процедура вичленення ЛСГ може бути зроблена формально: якщо семантика слів, що залишилися у списку, може бути описана хоча б одним компонентом ядра (із заданою вагою не нижче 0,5), то тестоване слово зараховується до складу ЛСГ [3, с. 77]. Результати проведеного “тесту на ядро” заносимо до таблиць 3 і 4.

Як бачимо з таблиці, у групі А тільки *Rüpelhaftigkeit* тлумачиться одним із компонентів, і має вагу 0,03, а в групі В лексема *Zyniker* отримує вагу 0,03. Тому ми можемо зарахувати їх до **дальньої периферії** досліджуваних ЛСГ.

Отже, у даній статті ми розглянули інвентаризацію ЛСГ іменників, що позначають ЗУХВАЛІСТЬ, НАХАБСТВО, визначили її ядерний, основний та периферійний склади та дійшли висновку, що на основі проведеного аналізу ряд слів, таких як *Indezenz, Indiskretion, Flegelei, Zynismus* (гр. А) та *Pöbel, Hooligan* (гр. В) можна відрахувати зі складу досліджуваної групи, хоча вони й трапляються у синонімічних рядах декількох членів ЛСГ.

Отримані дані дозволяють провести за цією процедурою інвентаризацію фразеологічних одиниць зі значенням “зухвалий, нахабний”, що були вибрані із німецьких фразеологічних словників. Вони також підлягають певній стратифікації за вагою своїх ядерних одиниць. Повний опис даної процедури стане предметом окремої статті.

Таблиця 1

Вага домінанти *Frechheit* у витлумаченні слів вихідного списку

№	Ім'яник	W1	W2	W3	W4	W5	W6	W7	W8	W9	W10	W11	W сумар не	W сер.
1	Dreistigkeit	0,66	1	0,25	1	1	1	1	-	1	1	1	8,91	0,81
2	Impertinenz	0,5	1	1	-	1	0,66	0,72	1	1	0,94	0,57	8,39	0,76
3	Unverschämtheit	-	1	0,66	1	0,25	1	0,66	0,4	1	1	1	7,97	0,72
4	Unverfrorenheit	-	1	1	1	1	1	0,66	-	1	1	-	7,66	0,69
5	Unart	-	-	-	-	0,83	-	0,92	-	1	1	0,8	4,55	0,41
6	Ungezogenheit	1	-	0,5	0,5	-	-	0,85	0,5	1	-	-	4,35	0,39
7	Lümmelei	0,66	-	0,5	-	1	1	-	-	-	-	-	3,16	0,28
8	Chuzpe	-	-	-	-	0,66	1	-	-	1	-	-	2,66	0,24
9	Insolenz	0,33	-	-	-	-	-	0,66	-	1	-	-	1,99	0,18
10	Ungehörigkeit	1	-	-	-	-	-	0,96	-	-	-	-	1,96	0,17
11	Pöbelei	-	-	-	-	-	-	-	1	-	0,68	-	1,68	0,15
12	Grobheit	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,09
13	Anmaßung	-	-	-	-	-	0,5	-	-	-	-	-	0,5	0,04
14	Indezenz	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0	0
15	Indiskretion	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0	0
16	Flügelei	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0	0
17	Rüpelhaftigkeit	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0	0
18	Rüpelei	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0	0
19	Zynismus	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0	0

Таблиця 2

Вага домінанти *Flegel* у витлумаченні слів вихідного списку

№	Іменник	W1	W2	W3	W4	W5	W6	W7	W8	W9	W10	W сум.	W сер.
1	Lümmel	0,33	1	1	1	0,75	1	1	1	1	1	9,08	0,9
2	Rüpel	-	1	1	-	-	1	1	1	1	1	7	0,7
3	Rowdy	1	1	-	-	-	1	1	-	-	-	4	0,4
4	Schnösel	-	1	-	-	-	1	1	1	-	-	4	0,4
5	Grobian	-	-	-	1	-	0,92	1	-	0,83	-	3,75	0,38
6	Lackel	-	-	-	-	-	1	1	1	-	-	3	0,3
7	Rabauke	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	0,1
8	Randalierer	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	1	0,1
9	Flaps	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	0,1
10	Lausebengel	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	1	0,1
11	Frechdachs	-	-	-	-	-	0,92	0,07	-	-	-	0,99	0,09
12	Lausbub; Lausekerl	-	-	-	-	-	0,91	-	-	-	-	0,91	0,09
13	Bengel	-	-	-	-	-	-	-	-	0,37	-	0,37	0,04
14	Pöbel	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0	0
15	Hooligan	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0	0
16	Zymiker	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0	0

Таблиця 3

Вага "ядрових" слів *Dreistigkeit, Impertinenz, Unverschämtheit, Unverfrorenheit* у тлумаченні іменників вихідного списку (група А)

№	Іменник	W1	W2	W3	W4	W5	W6	W7	W8	W9	W10	W11	W сум.	W сєр.
1.	Indezenz	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0	0
2.	Indiskretion	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0	0
3.	Flegerei	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0	0
4.	Rüpelhaftigkeit, Rüperei	-	-	0,33	-	-	-	-	-	-	-	-	0,33	0,03
5.	Zynismus	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0	0

Таблиця 4

Вага "ядрових" слів *Lümmel, Rüpel* у тлумаченні іменників вихідного списку (група В)

№	Іменник	W1	W2	W3	W4	W5	W6	W7	W8	W9	W10	W11	W сум.	W сєр.
1.	Pöbel	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0	0
2.	Noofigan	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0	0
3.	Zyniker	-	-	0,33	-	-	-	-	-	-	-	-	0,33	0,03

ЛІТЕРАТУРА

1. Алефиренко Н. Ф. Спорные проблемы семантики : [монография] / Николай Федорович Алефиренко. – М. : Гнозис, 2005. – 326 с.
2. Быстрова Л. В., Капатрук Н. Д., Левицкий В. В. К вопросу о принципах и методах выделения лексико-семантических групп слов / Л. В. Быстрова, Н. Д. Капатрук, В. В. Левицкий // Филологические науки. – 1980. – № 6. – С. 75–78.
3. Левицкий В. В. Статистическое изучение лексической семантики / Виктор Васильевич Левицкий. – К., 1989. – 155 с.
4. Левицький В. В., Огуй О. Д., Кійко Ю. С., Кійко С. В. Апроксимативні методи вивчення лексичного складу / В. В. Левицький, О. Д. Огуй, Ю. С. Кійко, С. В. Кійко. – Чернівці : Рута, 2000. – 136 с.
5. Огуй О. Д. Індуктивні лексикографічні класифікації прикметників для побудови мовно-концептуальної картини світу : проблеми та перспективи / О. Д. Огуй // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – Вип. 27. – Житомир : ЖДУ, 2006. – С. 40.
6. Степанова Г. В., Шрамм А. Н. Введение в семасиологию русского языка / Г. В. Степанова, А. Н. Шрамм. – Калининград : “Калининградская правда”, 1980. – 72 с.
7. Угринюк Р. В. Інвентаризація лексико-фразеологічної групи іменників зі значенням інтелекту в сучасній німецькій мові / Р. В. Угринюк // Вісник Житомир. держ. ун-ту імені Івана Франка. – Вип. 27. – Житомир : ЖДУ, 2006. – с. 212–214.
8. Bulitta, Erich und Hildegard. Das Krüger Lexikon der Synonyme. – Frankfurt am Main : S. Fischer Verlag GmbH, Umschlaggestaltung, 1993.
9. Bunting, Karl–Dieter. Deutsches Wörterbuch.– Isis Verlag AG, Chur/Schweiz Gesamtherstellung : Isis Verlag AG, und Graphischer Großbetrieb Pöbneck, 1996.
10. Duden. Die Sinn – und sachverwandten Wörter. Synonymwörterbuch der deutschen Sprache. Neudr. – Mannheim : Dudenverlag, 1997.
11. Duden. Deutsches Universalwörterbuch. – Mannheim : Dudenverlag, 2003.
12. Duden. Bedeutungswörterbuch – Mannheim : Dudenverlag, 1985.
13. Der kleine Duden. Der passende Ausdruck. Ein Synonymwörterbuch für die Wortwahl. Bearbeitet bei der Dudenredaktion. – Leipzig : NE Bibliographisches Institut & F.A. Brockhaus AG, 1990.
14. Görner Kempcke. Synonymwörterbuch. Sinnverwandte Ausdrücke der deutschen Sprache. – Leipzig : Bibliographisches Institut, 1982. – 643 s.
15. Göttert Karl–Heinz. Neues deutsches Wörterbuch. Mit den aktuellen Schreibweisen / Helmut Lingen Verlag. – Köln : GmbH & Co. KG 50679. – 2007.
16. Langenscheidt. Großwörterbuch Deutsch als Fremdsprache – Berlin : Langenscheidt KG, 2003.
17. Langenscheidt. Großwörterbuch Deutsch als Fremdsprache. – Berlin : Langenscheidt KG, 2008.
18. Wahrig G. Deutsches Wörterbuch. Neu herausgeben von Dr. Renate Wahrig – Burfeind. Mit einem “Lexikon der deutschen Sprachlehre”. – München : Verlag GmbH, 2001.
19. Wahrig. Synonymwörterbuch. Neuausgabe. Bertelsmann Lexikon. – München : Verlag GmbH., 2008. – 1023 s.